

УДК 342.951

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.2.44>

КОНСУЛЬТАТИВНІ ПРОЦЕДУРИ У МИТНІЙ СПРАВІ

Мирошнікова А.Є.,*доктор філософії (Право),
юристконсультант ТОВ «Солео»,
ORCID: 0000-0003-1799-8092***Шевчук О.М.,***доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
ORCID: 0000-0003-4864-7316***Соловйова О.М.,***кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
ORCID: 0000-0003-3801-9113*

Мирошнікова А.Є., Шевчук О.М., Соловйова О.М. Консультативні процедури у митній справі.

В статті досліджені окремі проблемні питання організації консультативних процедур у митній справі в межах їх адміністративно-правового забезпечення. Вказується, що заінтересована особа згідно вимог Митного кодексу України має право звернутися до митного органу за консультацією з питань, що стосуються митної справи безоплатно. З'ясовано, що консультативні процедури у митній справі можуть надаватись як усно, так і письмово, і мають на меті забезпечити правильне та ефективне застосування митних правил. Митні органи зобов'язані надавати консультації в межах своєї компетенції та відповідно до чинного законодавства. Встановлено, що консультативні процедури у митній справі стосуються надання інформації та роз'яснень щодо митного законодавства, митних формальностей, а також у вирішенні питань, пов'язаних з митним контролем та оформленням товарів та транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон. З'ясовано, що метою проведення консультативних процедур у митній справі є забезпечення правильного й ефективного застосування митних правил. Наголошується, що консультативні процедури у митній справі можуть включати: процедури надання інформації про митне законодавство; процедури пояснення надання митних формальностей; процедури роз'яснення щодо застосування митних режимів; процедури надання консультацій щодо сплати митних платежів; процедури з консультацій щодо митного контролю та митного оформлення; процедури оскарження рішень митних органів тощо. Вказано, що у випадку коли особа вважає, що надана консультація із митних питань є не правильною або недостатньою, вона має право звернутися до вищого митного органу або до суду для її оскарження. Зроблено висновок, що консультативні процедури у митній справі впливають на забезпечення принципів прозорості, законності та ефективності здійснення митних формальностей, й надають можливість учасникам митних правовідносин правильно та ефективно здійснювати митне оформлення, а також уникати порушень митного законодавства та запобігти корупції у діяльності митних органів.

Ключові слова: митні органи, митні процедури, консультації, інформування, рішення щодо зобов'язуючої інформації, митні правила, митний контроль, запобігання корупції, адміністративно-правове забезпечення.

Myroshnikova A.Ye., Shevchuk O.M., Soloviova O.M. Consultative procedures in customs matters.

The article examines individual problematic issues of organizing consultative procedures in customs matters within the framework of their administrative and legal support. It is indicated that, under the requirements of the Customs Code of Ukraine, an interested person has the right to contact

the customs authority for advice on issues related to customs matters free of charge. It has been clarified that advisory procedures in customs matters can be provided both orally and in writing, and are intended to ensure the correct and effective application of customs rules. Customs authorities are obliged to provide advice within their competence and under applicable legislation. It has been established that consultative procedures in customs matters relate to the provision of information and clarifications regarding customs legislation, customs formalities, as well as resolving issues related to customs control and clearance of goods and vehicles moving across the customs border. It was found that the purpose of conducting consultative procedures in customs matters is to ensure the correct and effective application of customs rules. It is noted that consultative procedures in customs matters may include: procedures for providing information on customs legislation; procedures for explaining customs formalities; procedures for clarifying the application of customs regimes; procedures for providing advice on the payment of customs payments; procedures for consulting on customs control and customs clearance; procedures for appealing decisions of customs authorities, etc. It is indicated that if a person believes that the advice provided on customs matters is incorrect or insufficient, he or she has the right to appeal to a higher customs authority or court. It was concluded that consultative procedures in customs affairs affect the principles of transparency, legality, and efficiency of customs formalities, and enable participants in customs relations to correctly and effectively carry out customs clearance, as well as avoid violations of customs legislation and prevent corruption in the activities of customs authorities.

Key words: customs authorities, customs procedures, consultations, information, decisions on binding information, customs rules, customs control, prevention of corruption, administrative and legal support.

Постановка проблеми. Одним із основних завдань Державної митної служби України полягає у поглибленні цифровізації митних процедур [1, с. 17]. У Національній стратегії доходів до 2030 року передбачається створення сучасних, сервісно-орієнтованих інформаційно-комунікаційних систем враховуючи передові міжнародні практики. Такі системи повинні ґрунтуватись на законодавстві ЄС, орієнтуватись на спрощення та гармонізацію митних процедур [2]. Особливо це актуально в умовах воєнного стану. Від посадових осіб митних органів України, а саме від рівня їхньої інформаційно-консультативної діяльності, залежатимуть взаємовідносини, які розвиватимуться між ЗЕД та органами держави, запобігання корупції спрощення митного оформлення та митного контролю.

Підкреслює актуальність вибраної теми роботи, що якісне та достовірне надання фізичним та юридичним особам інформацію з митних питань є однією з найважливіших функцій митних органів – відповідно до стандартів Кіотської конвенції, зокрема розділу 9 [3] та статей 1, 2 Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі [4]. Надання якісних консультацій митними органами спрощує правову комунікацію між суб'єктами митних правовідносин у процесі здійснення митних формальностей, мінімізує непередбачувані ситуації при переміщенні товарів через митний кордон України, пришвидшує здійснення митних процедур [5, с. 96], запобігає корупції у митній сфері.

Метою дослідження є вивчення проблемних питань організації консультативних процедур у митній справі в межах їх адміністративно-правового забезпечення. Серед основних завдань дослідження варто виділити, а саме: з'ясувати види консультативних процедур у митній справі та їх форми надання митними органами, визначити зміст консультативних процедур у митній справі, встановити мету надання консультативних процедур у митній справі, вказати види юридичної відповідальності за надання недостовірної інформації під час надання консультацій митними органами.

Стан опрацювання проблематики. Проблемним питанням дослідження митного контролю та митних процедур у митній справі досліджували такі вчені як Ю.П. Битяк, І.Г. Бережнюк [6], В.М. Гаращук, А.В. Макаренко [7], О.М. Шевчук [8], М.Г. Шульга та ін. Проблемні питання щодо способів інформування та консультування громадян митними адміністраціями досліджував С.А. Попель [5]; І. Міщенко звернула увагу на проблемні аспекти правового регулювання консультування з питань державної митної справи [9] та ін. Незважаючи на активність вчених щодо вивчення проблем організації процедур в діяльності митних органів на сьогодні актуальною проблемою є визначення форм та методів й способів надання консультативних процедур у митній справі в межах їх адміністративно-правового забезпечення, так як ця проблематика залишилась поза увагою науковців з митного права.

Виклад основного матеріалу. Категорія «правова процедура» в юридичній науці визначається як система, яка орієнтована на досягнення конкретного правового результату та виступає засобом реалізації основної, головної для неї правовідносини [10, с. 8]. Процедура визначає порядок здійснення суб'єктами правовідносин юридично значущих дій, сукупність яких становить юридичний процес [11, с. 15]. Зазначимо, що ще у Митному кодексі України за 2002 р. була стат-

тя 32 за назвою «Надання текстів нормативно-правових актів та консультування з питань митної справи» яка містила роз'яснення щодо можливості надання консультацій, які стосувалися проблем митної сфери, а також текстів оприлюднених законодавчих документів із намічених питань. Варто наголосити на тому, що переважна більшість видів консультацій, основна частина з яких була платними, надавалася митними органами. Розміри оплати за їхнє надання визначалися Кабінетом Міністрів України [12].

Митні органи надають послуги з консультування та інформування відповідно до Глави 3 Митного Кодексу України 2012 року (далі – МК України) [13]. Складові митної справи визначені у ст. 7 МК України. Митна справа здійснюється з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів та системи митної статистики, інших загальноновизначених у світі норм і стандартів [13].

Основною відмінністю консультування від інформування є те, що інформування здійснюється із загальних питань державної митної справи, а консультування це надання інформації з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань митної справи [5, с. 102]. Підставою для здійснення консультування з питань митної справи та інших питань, які входять у компетенцію митних органів є запит від особи про необхідність отримати консультацію у відповідну структуру митного органу [9]. На нашу думку, консультативні процедури у митній справі – це надання інформації та роз'яснень щодо митного законодавства, здійснення митних формальностей, а також у вирішенні питань, пов'язаних з організацією та здійсненням митного контролю та оформленням товарів та транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон, з питань адміністрування митних платежів. Метою їх надання є забезпечення правильного й ефективного застосування митних правил.

Відзначимо, що будь-яка заінтересована особа згідно вимог МК України [13] має право звернутися до митного органу за консультацією з питань, що стосуються митної справи. Згідно ст. 20 МК України інформація щодо законодавства України з питань митної справи надається у порядку встановленому законом. Закон України «Про інформацію» вказує, що інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [14].

Митні органи надають консультації усім зацікавленим сторонам. Митні органи інформують заінтересованих осіб про митні правила. Для спрощення доступу заінтересованих осіб до такої інформації митні органи застосовують інформаційні технології [13]. Приписи їх повинні відповідати вимогам до Глави 5 «Інформаційні технології та електронні інформаційні ресурси у митній справі». На нашу думку, виходячи із положень МК України консультативні процедури у митній справі можуть включати, а саме: процедури надання інформації про митне законодавство; процедури пояснення організації митних формальностей (допомога у заповненні митних декларацій, визначенні митної вартості товарів, класифікації товарів за Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності); процедури роз'яснення щодо застосування митних режимів (вибір та умови розміщення у відповідний митний режим); процедури надання консультацій щодо сплати митних платежів; процедури з консультацій щодо митного контролю та митного оформлення; процедури оскарження рішень митних органів тощо.

Митні органи безоплатно надають консультації з питань практичного застосування окремих норм законодавства України з питань митної справи заінтересованим особам. До заінтересованих осіб відносять громадян та підприємства що переміщують товари, транспортні засоби комерційного призначення через митний кордон України або провадять діяльність контроль за якою відповідно МК України покладено на митні органи (ч. 1 ст. 21 МК України) [13]. Зокрема, митні органи – складають центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику (Державна митна служба України [15]), митниці та митні пости (п. 34¹ ст. 4 МК України). Якщо консультація стосується практичного втілення окремих нормативних положень законодавства України і носить індивідуальний характер, то вона може бути використана виключно особою, яка отримала таку консультацію. Зокрема, Державна митна служба України [15] реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань митної справи.

Відповідно до ст. 21 МК України для отримання консультації із практичного використання окремих законодавчих положень з питань митної галузі потрібно звернутися до митної установи за місцем знаходження підприємства, постійним чи тимчасовим місцем проживання громадян, або ж відповідним центральним органом виконавчої влади, який у письмовій, усній чи електронній формі, виконує функції митної політики держави. Це потрібно здійснити упродовж 30 календарних днів, що є наступними за днем, коли поступило звернення. Письмові консультації надаються у формі рішень митних органів [13]. Зокрема, рішення митного органу - це акт митного органу (посадової

особи або осіб митного органу), що стосується застосування законодавства України з питань митної справи у конкретному випадку та що має юридичні наслідки для заінтересованої особи чи заінтересованих осіб (п. 51¹ ст. 4) [13]. Отже, митні органи надають консультації зацікавленим особам з питань, що стосуються митного законодавства, митних формальностей й митних правил. Форма надання таких консультацій є письмова, усна чи електронна. До митного органу за консультацією може звернутися як фізична, так і юридична особа, яка переміщує товари і транспортні засоби через митний кордон України. А також особи які провадять діяльність контроль за якою відповідно МК України. покладено на митні органи. Зокрема, контроль за провадженням яких здійснюється митними органами є: (1) митна брокерська діяльність; (2) експлуатація магазину безмитної торгівлі; (3) експлуатація митного складу; (4) експлуатація вільної митної зони комерційного або сервісного типу; (5) експлуатація складу тимчасового зберігання (ст.404) [13]. У випадку коли особа вважає, що надана консультація із митних питань є неправильною або недостатньою, вона має право звернутися до вищого митного органу або до суду для її оскарження.

Консультація митних органів підлягає оскарженню до відповідного органу вищого ступеня у порядку, який визначений главою 4 МК України, чи до суду як юридичний акт індивідуальної дії, якщо вона, не відповідає нормативним положенням відповідного законодавчого акта. Якщо суд таку консультацію визнав недійсною, то це є підставою для того, щоб отримати нову консультацію, беручи до уваги його висновки.

Однією з основних форм письмових консультацій митних органів [16, с. 66] є видача рішення щодо зобов'язуючої інформації. Так, положення ст. 23 МК України вказується, що за заявою підприємства митні органи приймають рішення щодо зобов'язуючої інформації з питань: (1) класифікації товарів (у тому числі комплектних об'єктів, що постачаються в розібраному стані декількома партіями протягом тривалого періоду); (2) визначення країни походження товарів [13].

Стосовно відповідальності за надання недостовірної консультації посадовими особами митних органів. Так, положення ст. 30 МК України мають відсильний характер. У ній вказується що посадові особи та інші працівники митних органів, які прийняли неправомірні рішення, вчинили неправомірні дії або допустили бездіяльність при виконанні ними своїх службових (трудових) обов'язків, у тому числі в особистих корисливих цілях або на користь третіх осіб, несуть кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та іншу відповідальність відповідно до закону [13]. А загальні засади відповідальності за надання недостовірної інформації визначені у ст. 27 Закону України «Про інформацію»[14], згідно з якою порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України.

При наданні консультацій митними органами виникають низка проблем на практиці. Серед яких можна виділити: нестабільність та складність митного законодавства (митне законодавство часто змінюється, що ускладнює його розуміння та застосування як для ЗЕД, так і для митних брокерів); недостатня прозорість митних процедур (процедури на митниці можуть бути непрозорими, що призводить до корупції та ускладнень для бізнесу); недостатнє використання цифрових технологій (впровадження електронного декларування та інших цифрових інструментів не завжди ефективне, що може призводити до затримок вантажів на митниці); недостатня кваліфікація фахівців у митній сфері; проблеми із визначенням митної вартості; недостатня пропускна здатність вантажів у пунктах пропуску на кордоні та інші фактори можуть призводити до значних затримок вантажів ЗЕД та ін.

Серед напрямків нівелювання цих недоліків доцільно в митне законодавство впроваджувати: більш ефективно електронні інструменти, цифрові технології та інші заходи для забезпечення прозорості митних процедур; проводити постійно підвищення кваліфікації митних працівників, митних посередників та інших фахівців в цій сфері; збільшити контроль за визначенням митної вартості товарів та розробити чіткі механізми визначення митної вартості товарів; проводити подальшу модернізацію інфраструктури пунктів пропуску на кордоні. Однак, вирішення цих проблем потребує комплексного правового механізму та належної взаємодії та співпраці між державними органами, ЗЕД та митними посередниками.

Висновок. Консультативні процедури у митній справі – це надання інформації та роз'яснень щодо митного законодавства, здійснення митних формальностей, а також у вирішенні питань, пов'язаних з організацією та здійсненням митного контролю та оформленням товарів та транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон, а також із питань, пов'язаних з адмініструванням митних платежів. Метою їх надання є забезпечення правильного й ефективного застосування митних правил. Консультативні процедури у митній справі впливають на забезпечення принципів прозорості, законності та ефективності здійснення митних формальностей, й надають можливість учасникам митних правовідносин правильно та ефективно здійснювати митний контроль та митне

оформлення, а також уникати порушень митного законодавства та запобігти проявам корупції у діяльності посадових осіб митних органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Shevchuk O.M., Babaieva O.V., Nima A.O. Digitalization of customs procedures in post-war Ukraine as a priority direction for preventing corruption in the conditions of European integration. Legal Standards for Ensuring the Reconstruction of Post-War Ukraine Amidst Integration into the European Union: A Scientific Monograph. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2024. С. 17–44.
2. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL.: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf.
3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція): міжнародний документ від 18.05.1973 р. № 995_643. *Офіційний вісник України*. 2011. № 71 / № 18. 2011. Ст. 727. Ст. 2711.
4. Про затвердження плану заходів з імплементації положень Угоди СОТ про спрощення процедур торгівлі: розпорядження КМ України від 19 червня 2019 р. № 444-р. URL.: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/444-2019-%D1%80#Text>.
5. Попель С. А. Характеристика способів інформування та консультування громадян митними адміністраціями. *Митна безпека*. 2017. № 1. С. 96–105.
6. Бережнюк І.Г., Несторишен І.В., Неліпович О.В. Генеза категорії «митна процедура» в законодавчому та науковому контекстах. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2014. Вип. 25. С. 163–170.
7. Макаренко А.В., Приймаченко Д.В. Попередні рішення в сфері митної справи: монографія. Дніпро: Університет митної справи та фінансів, 2022. 173 с.
8. Shevchuk V. Testing of drugs in the implementation of customs control in Ukraine: legal aspects / V. Shevchuk, O. Shevchuk, N. Matyukhina, D. Zatenatskyi, O. Chub. *Georgian medical news*. 2020. Issue: 1(298). P. 165–169.
9. Міщенко І. Консультування з питань державної митної справи: проблемні аспекти правового регулювання. URL.: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2019/2019-6-4/21.pdf>.
10. Юридична енциклопедія: В 6 т. / редкол.: С. Шемшученко та ін. К.: «Укр. енцикл.» ім. М.П. Бажана, 2003. Т. 5. 736 с.
11. Кузьменко О.В. Адміністративний процес у парадигмі права: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2006. 32 с.
12. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002 р. № 92-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 38-39. Ст. 288 (втратив чинність).
13. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45. № 46-47. № 48. Ст. 552.
14. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
15. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України: постанова КМ України від 06.03.2019 р. № 227. *Офіційний вісник України*. 2019. № 26. Ст. 900.
16. Критенко О.О., Тоцька Т.С. Спрощення процедури прийняття рішення про визначення митної вартості товарів. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 4 (31). С. 66–70.